

Luonnon- muistomerkit

Luonnonsuojelulaki 95 § ja 96 §

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Mikä luonnonmuistomerkki on?

Luonnonmuistomerkki on luonteeltaan yksittäinen tai pieni-alainen luonnonsuojelulain 95 §:ssä tarkoitettu suojelukohde; tyypillisesti maisemaa kaunistava tai siitä selkeästi erottuva puu tai puuryhmä, erikoisesti kasvava, poikkeuksellisen kookas tai ikääntynyt puuyksilö tai geologinen kohde, esim. siirtolohkare, luola tai hiidenkirnu. Luonnonmuistomerkeiksi on rauhoitettu myös mm. lähteitä ja harvinaisten kasvilajien esiintymiä.

Luonnonmuistomerkkin rauhoittaminen sisältyi jo Suomen ensimmäiseen vuonna 1923 voimaan tulleeseen luonnonsuojelulakiin ja on siten yksi vanhimmista luonnonsuojelulainsäädännön mukaisista toimista.

Tällä hetkellä (v. 2023) voimassa olevia luonnonmuistomerkkejä on Suomessa n. 2 500.

”Puu, puuryhmä, siirtolohkare tai muu niitä vastaava luonnonmuodostuma, jota sen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen, tieteellisen arvon tai muun vastaavan syyn vuoksi on aihetta erityisesti suojella, voidaan määrätä rauhoitetuksi luonnonmuistomerkiksi.”

LUONNONSUOJELULAKI 95 §

◀ *Ojalan mänty, Hamina.*

Luonnonmuistomerkit yksityismaalla

Päätös vastuu luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta on siirtynyt kunnille v. 1996 alkaen. Kunnassa päätöstoimivalta on kunnanvaltuustolla, jos päätöstoimivaltaa ei ole siirretty edelleen.

Rauhoitusta haetaan maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella. Jos luonnonmuistomerkki sijaitsee usean kiinteistön alueella tai omistajia on yhdellä kiinteistöllä useita, tulee suostumus saada kaikilta kiinteistönomistajilta.

Hakemus osoitetaan siihen kuntaan, jossa rauhoitettuksi haettu kohde sijaitsee.

Kun rauhoitus päätös on saanut lainvoiman, toimittaa kunta päätöksen Metsähallitukselle, joka valtakunnallisesti kokoaa ja ylläpitää tietoja luonnonmuistomerkeistä.

Hakemus ja päätös ovat hakijalle maksuttomia. Rauhoittamisesta ei makseta kiinteistönomistajalle korvausta.

Yksityisen omistamalla alueella olevan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättää alueen omistajan hakemuksesta tai suostumuksella kunta.” LUONNONSUOJELULAKI 95 §

Rajalan kivi, Hollola. ►

Rauhoituksen hakeminen

Hakemus luonnonmuistomerkin rauhoittamiseksi tehdään joko kunnan sähköisessä asiointipalvelussa (jos käytössä), sitä varten laaditulla lomakkeella tai vapaamuotoisella, vastaavat tiedot sisältävällä hakemuksella, josta tulisi käydä ilmi seuraavat asiat:

- Kiinteistönomistaja(t)
- Päähakijan yhteystiedot
- Kiinteistön nimi ja kiinteistötunnus
- Kohteen tiedot ja kuvaus kohteesta (koko/laajuus, ikä)
- Rauhoittamisen syy(t)
- Sijaitseeko kohde kotirauhan suojaamassa pihapiirissä
- Päivämäärä ja kiinteistönomistajien allekirjoitus
- Karttaliite, johon kohteen tarkka sijainti on merkitty (mahd. viimeaikainen valokuva kohteesta on toivottavaa liittää mukaan jo hakemusvaiheessa).

Hakemuslomake on täytettävissä ja tulostettavissa Metsähallituksen verkkosivulla metsa.fi/luonnonmuistomerkit. Valmis hakemuslomake toimitetaan siihen kuntaan, jossa rauhoitettava kohde sijaitsee.

◀ *Koivulan tuulenpesäkuusi, Kotka.*

Luonnonmuistomerkit valtion mailla

Valtion omistamilla alueilla päätöksen luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta tekee kiinteistön haltija.

Jos luonnonmuistomerkin perustamista halutaan esittää valtion omistamalle kiinteistölle, toimitetaan rauhoitusta koskeva ehdotus kohteen kiinteistöä hallinnoivalle taholle.

Useimmiten haltijana toimii Metsähallitus (kirjaamo@metsa.fi), mutta joskus myös Senaatti-konserni (senaatti@senaatti.fi) tai Väylävirasto (kirjaamo@vayla.fi).

”Luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättää valtion omistamalla alueella aluetta hallinnoiva viranomainen.”

LUONNONSUOJELULAKI 95 §

Härkävuoren pirunkirkko, Heinola. ►

Luonnonmuistomerkin ylläpito

Kun päätös luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta on tehty, tulee kohde merkitä maastoon selvästi havaittavalla tavalla.

Merkintätavasta ei ole erikseen säädetty, mutta suositeltavaa on käyttää kohteen luonteen kertovaa kylttiä, joka kiinnitetään tolppaan (ei kohteeseen). Kunnalla on vastuu rauhoitusmerkinnän toimittamisesta ja merkinnän asianmukaisen kunnan seurannasta sekä omistamillaan että yksityisillä kiinteistöillä.

Heiluva kivi, Kouvola.

Kiinteistönomistajan vastuulla on huolehtia, että luonnonmuistomerkin läheisyydessä tapahtuvat metsän- tai pihapiirin käyttö- ja hoitotoimet eivät vahingoita tai merkittävästi heikennä luonnonmuistomerkin elinolosuhteita tai sen ominaispiirteitä.

Jos havaitaan, että luonnonmuistomerkkinä rauhoitettu kohde edellyttää käsittely- tai hoitotoimenpiteitä sen kaatumisen, vahingoittumisen tai heikentyneen kunnon vuoksi, täytyy maanomistajan saada aiotulle toimenpiteelle viranomaislupa (kunta/ELY-keskus). Poikkeustapauksiksi voidaan lukea tilanteet, joissa luonnonmuistomerkki voi aiheuttaa välitöntä vaaraa.

Lakisääteinen vastuu

Luonnonmuistomerkkiä koskee vahingoittamis- ja turmelemiskiello, jonka rikkominen velvoittaa viranomaisen tutkintapyynnön tekoon.

Luonnonsuojelulailla rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä ei edes kiinteistönomistaja saa kaataa, vahingoittaa tai muutoin muokata ilman viranomaisen myöntämää lupaa, poislukien aiemmin mainitut välitöntä vaaraa aiheuttavat tilanteet.

Kiellon rikkominen voi johtaa rangaistukseen luonnonsuojelulain 131 §:n tai rikoslain 48 luvun 5 §:n nojalla joko sakon tai enimmillään 2 vuoden vankeusrangaistuksen muodossa.

”Joka tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti ... vahingoittaa tai turmelee rauhoitetun luonnonmuistomerkin ... on tuomittava, jollei teko ole luonnonsuojelurikoksena rangaistava, luonnonsuojelurikkomuksesta sakkoon.” LUONNONSUOJELULAKI 131 §

”Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (9/2023) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” RIKOSLAKI 48 LUKU 5 §

Vahingoitettu mänty. ►

Trunk
of a
decayed tree

Rauhoituksen lakkautus

Kun luonnonmuistomerkin rauhoitukselle ei ole enää perusteita ts. kohde on maastossa tuhoutunut ja menettänyt suojelullisen arvonsa, tulee kohteen rauhoitus lakkauttaa joko kokonaan tai osittain.

Myös yleisen edun kannalta merkittävän hankkeen toteuttaminen voi toimia perusteena rauhoituksen päättämiseksi.

Lakkautusta haetaan samoin periaattein kuin rauhoituspäätöstäkin, joko kunnan sähköisessä asiointipalvelussa (jos käytössä), sitä varten laaditulla lomakkeella tai vapaamuotoisella, vastaavat tiedot sisältävällä hakemuksella.

Kun lakkautuspäätös on saanut lainvoiman, toimittaa kunta päätöksen Metsähallitukselle sekä huolehtii kiinteistöllä kohteen rauhoitusta osoittaneen kyltin poistosta.

”Kunta voi yksityisen omistamalla alueella omistajan hakemuksesta tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä osittain tai kokonaan lakkauttaa luonnonmuistomerkin rauhoituksen, jos rauhoitukselle ei ole enää perusteita tai jos rauhoitus estää yleisen edun kannalta merkittävän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.” LUONNONSUOJELULAKI 96 §

◀ *Myrskyssä kaatunut mänty.*

Luonnonmuistomerkki kartalla

Maanmittauslaitoksen kartoilla luonnonmuistomerkeistä on tällä hetkellä oikeissa kuvassa näkyvien symbolien kaltaisia merkintöjä. Tavoitteena on, että jatkossa luonnonmuistomerkkien karttamerkinnot perustuisivat Metsähallituksen kokoamaan luonnonmuistomerkkiaineistoon.

Rauhoitusta perustaessa rauhoitusmerkintä lisätään peruskartalle ja vastaavasti rauhoituksen lakatessa rauhoitusmerkintä kartoilta poistuu. Maanmittauslaitoksen kiinteistötietojärjestelmässä luonnonmuistomerkeistä ei tehdä mitään merkintää ao. kiinteistön tietoihin.

LISÄÄ AIHEESTA

- **Metsähallitus** (metsa.fi/luonnonmuistomerkit)
- **Ympäristöministeriö** (ym.fi/luonnonmuistomerkit)
- **Kuntaliitto** (kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/ymparisto/ymparistonsuojelu, Luonnonmuistomerkin rauhoittaminen kunnan päätöksellä)
- **Suomen ympäristökeskus, luonnonmuistomerkit**
 - Karpalo-karttapalvelussa (syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Karttapalvelut)
 - Ladattavana aineistona (syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot)
- **Finlex Luonnonsuojelulaki 9/2023** (finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009)
- **ELY-keskukset sekä kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset**